

З М І С Т

МЕТОДОЛОГІЯ І МЕТОДИ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ	4
<i>Дмитренко Т. О.</i> ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ОБ'ЄКТІВ	4
СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА І СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ	10
<i>Клішевич Н. А.</i> СТАНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ПІДЛІТКАМИ З ДЕЛІНКВЕНТНОЮ ПОВЕДІНКОЮ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ 50-х рр. ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТ.	10
<i>Бистрова Ю. О.</i> ПСИХОЛОГІЧНА ТА МОТИВАЦІЙНА ГОТОВНІСТЬ РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ ШКОЛЯРІВ ДО ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ ТА ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	17
<i>Гаміна Т. С., Довга Т. Я.</i> ІМІДЖ ОСОБИСТОСТІ ЯК ЗАСІБ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ	22
<i>Шабаєва Н. С.</i> ВПЛИВ АГЕНТІВ СОЦІАЛІЗАЦІЇ НА СТАНОВЛЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖУ	27
<i>Бєлєцька І. В., Юрків Я. І.</i> ДІЯЛЬНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В КОНТЕКСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗМІСТОВНОГО ДОЗВІЛЛЯ РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ ДІТЕЙ	31
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З СІМ'ЄЮ	38
<i>Зубцова Ю. Є.</i> ОБҐРУНТУВАННЯ ЗМІСТУ ТА СОЦІАЛЬНО- ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ШКОЛИ ТА СІМ'Ї З ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	38
<i>Гончарова Т. В.</i> НАСИЛЬСТВО ДІТЕЙ У СІМ'Ї: УМОВИ, ПРИЧИНИ І ФАКТОРИ ВИНИКНЕННЯ	47
<i>Исраилова Н. А.</i> НИЗКИЙ ВОСПИТАТЕЛЬНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ СЕМЬИ КАК ФАКТОР РИСКА В ФОРМИРОВАНИИ ДЕВИАЦИИ ПОДРОСТКОВ	54
<i>Ігнатенко К. В.</i> ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ-СИРІТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ, У ПРИЙОМНІЙ СІМ'Ї ТА ШКОЛІ	62
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА	
АДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ	70
<i>Сидорук І. І.</i> ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ЗЛОВЖИВАННЯ ДІТЬМИ ПСИХОАКТИВНИХ РЕЧОВИН	70
<i>Мальцева О. І.</i> ВПЛИВ МІГРАЦІЙ НА ПРОЦЕС СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ.	77
ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА	82
<i>Ковальчук І. А.</i> МЕТОДИ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ	82
<i>Штика Н. О.</i> ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ДІЯЛЬНОСТІ В ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ	88
<i>Краснова Н. П.</i> ТЕХНОЛОГІЇ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ	97
СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ЗА КОРДОНОМ	107
<i>Логвиненко Т. О.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА: ІТАЛІЙСЬКИЙ ДОСВІД	107
<i>Чуракова О. В.</i> ІНСТИТУЦІАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ НАДАННЯ ДОПОМОГИ ЯК ПЕРЕДУМОВА СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В США	114

ТЕХНОЛОГІЇ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ

Сфера освіти в XXI ст. стала необхідним компонентом суспільного життя. Освіта – один з найстаріших соціальних інститутів, функції якого (економічні, політичні, соціальні, культурні) надто різноманітні. Вони залучають особистість до різних сфер життєдіяльності суспільства, готують людину до життя. Соціальні проблеми, які виникають у сфері освіти, зумовлені її місцем у сучасному світі, тими функціями, які вона виконує, проблемами тих соціальних груп, котрі існують у цій сфері.

У сучасному світі зміни відбуваються дуже швидко й людина для отримання та закріплення високого статусу, гідного способу життя повинна не тільки довго вчитися, але й протягом життя неодноразово підвищувати свою кваліфікацію, а іноді змінювати професію. Складними стали взаємовідношення об'єктів та суб'єктів у сфері освіти на всіх рівнях (навчальні заклади – держава, вищий навчальний заклад – школа, учителі – учні, викладачі – студенти). Усі ці проблеми багатогранні та складні, але соціальний педагог може й повинен подолати їх, використовуючи сучасні технології.

Поняття «технологія» має багато трактувань. У словнику В. Даля воно визначено як сукупність прийомів, які застосовуються в будь-якій справі, мистецтві. В. Шепель характеризує технологію як майстерність, уміння, сукупність методів обробки, зміни стану об'єкта. У соціально-педагогічній літературі це поняття розглядають таким чином: В. Безпалько – система знань про засоби обробки якісного перетворення об'єкта; А. Кушнір – оптимальний засіб досягнення рішення педагогічних завдань у визначених умовах; Е. Холостова – практична діяльність, яка охарактеризована раціональною послідовністю використання інструментарію для досягнення якісних результатів праці [1; 2; 5].

Таким чином, технологія – це одночасово система сукупності знань, умінь, навичок, методів, засобів діяльності й алгоритм, наукова розробка рішення будь-якої проблеми. Цей аспект широко не відображено в науковій літературі (щодо діяльності соціального педагога у загальноосвітній школі), що зумовило вибір теми нашої розвідки.

Метою статті є розкрити деякі аспекти діяльності соціального педагога в загальноосвітній школі, які визначають напрямки та технологію його роботи.

Школі притаманні три провідні аспекти роботи – управління, участь у вихованні дітей та організація оточення виховання. Відповідно до цього побудована діяльність будь-якого спеціаліста школи з акцентуванням на одному з них залежно від професійної специфіки. Кожний з аспектів визначає конкретний напрямок роботи соціального педагога.

І. Участь в управлінні школою соціальний педагог здійснює за трьома напрямками.

1) Консультування адміністрації. Діяльність як порадника адміністрації припускає:

а) *проведення соціологічних та соціально-психологічних досліджень* у педагогічному й дитячому колективах та серед батьків;

б) *участь у вирішенні конфліктів.*

2. Методична робота:

а) *проводить з учителями заняття, на яких він повинен навчити їх прийомам соціометричного контролю за міжособистісною атмосферою в класі, допомогти діагностувати фактори ризику (відчуження, байкотування та ін.), сприяти ефективному розподілу ролей у колективі учнів з метою компенсувати негативний вплив соціальної стихії тощо;*

б) *участь у роботі консилиумів.*

3. Позашкільна взаємодія. Цей напрямок діяльності соціального педагога включає:

а) *участь від імені школи в роботі місцевих органів влади та самоврядування з питань соціального розвитку та рішення соціально-педагогічних проблем, у розробці та обговоренні регіональних та місцевих соціальних програм, проектів;*

б) *взаємодія з органами управління та закладами освіти, соціального захисту, охорони здоров'я, комісіями у справах неповнолітніх для вирішення конфліктних соціально-педагогічних проблем;*

в) *співпраця з громадськими та іншими організаціями, які можуть надавати допомогу у вирішенні тих чи інших соціально-педагогічних проблем.*

II. Участь у виховному процесі передбачає два основні напрямки:

1. Внутрішньошкільний моніторинг. Він забезпечує виявлення та діагностування соціально-педагогічних проблем і включає:

а) *поточне спостереження за загальною ситуацією в школі, класних колективах, групах учнів, за взаємовідносинами між учителями, учнями, батьками;*

б) *аналіз та прогнозування конфліктних проблемних соціально-педагогічних ситуацій.*

2. Соціально-педагогічна реабілітація. Цей напрямок потребує індивідуальної роботи з конкретним учнем і реалізується в таких видах діяльності:

а) *соціально-педагогічна підтримка, яку здійснюють у співробітництві з органами місцевого самоврядування та різними відомствами, які мають повноваження для влаштування дитини та кошти на її утримання, а також з громадськістю, у розпорядженні якої є фонди та волонтери;*

б) *соціальний контроль, у якому реалізують функцію школи як одного з суб'єктів системи профілактики дитячої бездоглядності та правопорушень, здійснюється у взаємодії з комісією у справах неповнолітніх та захисту їх прав;*

в) *педагогічна реабілітація, що являє собою соціальну підтримку всередині навчально-виховного процесу;*

г) *психопрофілактика, яка спрямована на вияв учнів, шкільна дезадаптація яких викликана обмеженими можливостями їх здоров'я.*

III. Участь в організації середовища виховання дитини включає такі обов'язкові напрямки роботи соціального педагога.

1. *Супровід дитини в сім'ї.*

2. *Робота з соціальним середовищем дитини.*

3. *Участь у роботі батьківського колективу.*

Соціальний педагог у загальноосвітній школі надає такі види послуг:

• *допомагає в адаптації дітей при вступі до школи, переході з початкової до середньої ланки та із середньої до дорослого життя;*

- попереджає конфлікти, які виникають у дитячому колективі, допомагає вирішити конфліктну ситуацію на початковій стадії та запобігти розвитку більш серйозних проблем і допомагає учням у формуванні навичок рішення проблем, управлінні стресом, формує, розвиває їхні соціальні навички;

- постає посередником між школою та сім'єю: допомагає батькам та вчителям зрозуміти інтереси та потреби дітей у навчанні, знайти засоби їх задоволення в школі; визначити індивідуальні навчальні програми для дітей, які мають у цьому потребу;

- служить сполучною ланкою між батьками та шкільним колективом, спонукає батьків брати участь у шкільному житті; доводить до відома адміністрації та колективу школи про побажання сім'ї;

- допомагає школярам подолати перепони, які заважають їм відвідувати школу та встигати на заняттях;

- попереджає та знижує негативний вплив факторів ризику на життя дітей;

- бере участь у педрадах, батьківських зборах та інших нарадах, присвячених шкільному життю;

- проводить консультації з учителями та обслуговуючим персоналом з різних соціально-педагогічних проблем з метою сприйняття поліпшення умов життя учнів у школі та її оточення;

- організовує співпрацю з учителями та іншими спеціалістами школи (психолог, дефектолог, лікар та ін.) при розробці індивідуальної стратегії та тактики допомоги дезадаптованим дітям;

- надає допомогу в оцінці та аналізі дисциплінарних вчинків учнів та ін.

На сьогодні школярі стикаються з багатьма соціальними, економічними, особистісними проблемами, які негативно впливають на процес їх соціального та громадського становлення й у комплексному вирішенні проблем учнів важлива роль належить соціальному педагогу.

Соціальний педагог у школі – спеціаліст-професіонал, який покликаний забезпечувати взаємодію в сім'ї, навчального закладу, різних соціальних інститутів у вихованні дитини, допомагати їй адаптуватися у складних сучасних умовах.

Первинними завданнями соціального педагога загальноосвітньої школи є:

- вивчення нормативних документів діяльності школи та посадових обов'язків соціального педагога;

- безпосереднє ознайомлення з організацією та функціонуванням школи в цілому, основними напрямками й формами її діяльності: виховної, навчальної, організаційної, управлінської; з особливостями планування та контролю діяльності соціального педагога; структурою управління соціально-педагогічної служби міста, роботою відповідних підрозділів Управління освіти, молодіжною політикою міста та області, інших відділень та служб соціально-педагогічної спрямованості;

- ознайомлення з формами й методами соціально-педагогічної діагностики закладів навчання, учнівських та педагогічних колективів, соціального середовища школи, умов життєдіяльності учнів, педагогів, батьків, груп однокласників;

- вивчення накопиченого емпіричного матеріалу, отриманого в процесі діагностики соціально-педагогічних процесів;

- участь у проведенні індивідуальної та групової соціально-педагогічної роботи з учнями, батьками, учителями; у консультуванні з соціально-педагогічних аспектів навчання, виховання та самовиховання;

- вивчення позитивного досвіду соціально-педагогічної діяльності, його використання у практичній роботі соціального педагога;
- ознайомлення з роботою інших спеціалістів школи.

Базовими проблемами навчання та виховання, які визначають основні напрямки діяльності соціального педагога навчального закладу, є:

- реалізація правового статусу школяра як громадянина та осмислення ним цього;
- розвиток індивідуальних здібностей дитини, прогнозування її соціально-рольових функцій до входження до «дорослого життя»;
- первинна соціалізація, формування дитячих та молодіжних груп та організацій;
- профорієнтаційна робота з різними групами школярів;
- залучення учнів до трудової виробничої діяльності;
- соціально-педагогічна напруга в класному колективі, групі, школі;
- ефективність соціально-педагогічної діяльності класу, школи;
- сформованість колективу в початкових класах; формування стилю поведінки учнів;
- залучення батьків до соціально-педагогічних процесів класу, школи;
- складність переходу дітей з класів початкової ланки до середньої;
- мотивація та адаптація учнів;
- адаптаційно-реабілітаційні проблеми учнів старших класів у колективах, які створено шляхом зливання;
- умови адаптації дітей, які позбавлені батьківського піклування, серед учнів звичайної загальноосвітньої школи;
- соціокультурна роль школи в мікрорайоні;
- соціально-педагогічна паспортизація школи;
- особливості соціалізації дітей у школі;
- особливості організації дозвілля школярів;
- проблеми шкільного самоврядування;
- форми повсякденної поведінки учнів;
- структура соціальних цінностей школярів та особливості ціннісних орієнтацій;
- рекреаційні процеси в школі; формування громадянської позиції старшокласників як напрямку політичної соціалізації;
- формування соціальної активності учнів;
- особливості профілактики наркоманії серед учнів;
- соціально-педагогічні проблеми формування ціннісних орієнтацій старшокласників;
- соціальна адаптація учнів, які прийшли з інших шкіл;
- соціально-педагогічні процеси формування шкільного колективу;
- соціально-педагогічна ефективність позанавчальної зайнятості школярів;
- формування ціннісних орієнтацій в учнів з неповних та неблагополучних сімей;
- залучення батьків до процесу соціальної адаптації учнів при переході з класів початкового ланцюга до середнього;
- позакласна робота та її вплив на розвиток соціальних якостей особистості; активізація ролі сім'ї в процесі формування ставлення школярів до навчання та праці.

Організація зовнішніх зв'язків соціального педагога. Для ефективної організації своєї діяльності соціальному педагогу слід мати достатньо інформації про різні центри соціально-педагогічного, психологічного, медичного, соціального профілю, регіонального та муніципального рівня. Для оптимізації своєї діяльності соціальний педагог повинен:

- зрозуміти структуру об'єктивних потреб у здійсненні соціально-педагогічної діяльності в школах міста;
- ознайомитися з муніципальною соціально-педагогічною концепцією;
- визначити вимоги до завдань та характеру діяльності соціального педагога з боку управління освіти;
- ознайомитися з прийнятою системою оцінки ефективності соціально-педагогічної діяльності в навчальних закладах;
- ознайомитися з моделями діяльності соціального педагога в різних школах міста;
- вивчити структуру функціонування та управління соціально-педагогічної системи міста;
- визначити місце своєї школи на соціально-педагогічній карті міста.

Типова технологія вирішення конкретної соціально-педагогічної проблеми має такі етапи:

1. *Визначення соціально-педагогічної проблеми:* зовнішні ознаки проблеми; тип та рівень проблеми (виховна, корекційна, індивідуальна, групова тощо); характер проблеми (інформаційний, управлінський тощо).

2. *Ситуаційний аналіз:* загальний опис соціально-педагогічної ситуації; джерела виникнення проблеми; організаційна структура, у рамках якої виникла проблема; типові реальні (які склалися в цій школі) стосунки та взаємодія суб'єктів у досліджуваній ситуації; опис результатів роботи: інформація, концепція, план соціально-педагогічного аналізу; професійне розуміння соціально-педагогічної проблеми; визначення межі проблеми для роботи соціального педагога та інших спеціалістів, форм їх взаємодії.

3. *Визначення соціально-педагогічної стратегії* – підготовка програми та робочого плану діяльності: визначення об'єкта, предмета, цілей, завдань, змісту діяльності; розробка показників та критерії оцінки; розробка інструментарію соціально-педагогічної діяльності; опис та обґрунтування методик збору первинної соціально-педагогічної інформації; розробка логічної схеми аналізу отриманих даних; визначення перспектив соціально-педагогічної діяльності; складання робочого плану.

4. *Розробка рекомендацій* з реалізації практичної діяльності.

5. *Описання ходу та результатів соціально-педагогічної діяльності:* основні висновки з виконання задач, які характеризують фактичний стан соціально-педагогічної проблеми; висновки про готовність соціального педагога до участі в рішенні проблеми (розуміння значення проблеми, необхідності її вирішення, бажання брати участь, віра у свої сили, розуміння причин проблемної ситуації, оцінка проблеми, досвід, пропозиції та прогноз з її вирішення); оцінка реальності й значущості проблеми; висновки про можливість застосування типових технологій вирішення соціально-педагогічної проблеми або необхідності розробки нового оригінального проекту; обґрунтування та планування діяльності соціального педагога з вирішення проблеми.

6. *Розробка соціально-педагогічної технології:* уточнення за висновками досліджень соціально-педагогічного замовлення; деталізація пробле-

ми; визначення причин проблемної ситуації, окреслення діючих та нейтральних факторів; визначення соціально-педагогічного та психологічного фону діяльності; розробка концептуальних основ вирішення проблеми; розробка можливих моделей (або шляхів) вирішення проблеми; обґрунтування вибору моделей (або шляхів) вирішення соціально-педагогічної проблеми.

7. Реалізація соціально-педагогічного проекту.

Основні методи соціального проектування, які використовують у діяльності соціального педагога:

- *соціально-педагогічне консультування* – мисленнєва побудова варіанта рішення проблеми педагогічними засобами;
- *соціально-педагогічне моделювання* – інваріантне конструювання розвитку соціально-педагогічної системи;
- *соціальне проектування* – обґрунтоване конструювання в знаковій формі моделі соціально-педагогічної системи;
- *соціально-педагогічне планування* (засіб реалізації проекту) – функціональна та часова деталізація соціально-педагогічної діяльності з реалізації проекту (досягнення цілей, які сформульовані в проекті; визначення порядку, послідовності, терміну, темпів розподілу сил та коштів);
- *соціально-педагогічне програмування* – повне, усебічне обґрунтування реалізації проекту з прогнозом очікуваного ефекту, який складається з блоків: цільового, забезпечуючого, ресурсного, організаційного та результативного;
- *соціально-педагогічна технологія* – підготовлена для практичної діяльності програма, яка передбачає можливість досягнення мети.

Основний діагностичний та практичний інструментарій діяльності соціального педагога:

Опитувальники: анкети, бланки, інтерв'ю. Опис сфери застосування опитувальників. Інструкції з методики проведення опитування.

Бланки соціально-педагогічного спостереження. Види спостереження (ступень включеності спостерігача). Сфера застосування спостереження (при автоматичних діях, при високій напруженості дій).

Бланки аналізу документів. Види документів: текстові, інконографічні, вербальні. Види аналізу документів: традиційний (якісний) та контент-аналіз (кількісний). Сфера застосування методу аналізу документів у практиці соціального педагога. Рекомендації з методики аналізу документів у соціально-педагогічній роботі.

Соціометричні опитувальники для вивчення соціально-педагогічних процесів та явищ у групі.

Обґрунтування сфери застосування соціометричних опитувань. Рекомендації із застосування соціометричних опитувань як методу збору соціально-педагогічної інформації. Основні правила соціометрії. Соціометричні індекси.

Соціально-педагогічну роботу в системі освіти, крім соціального педагога, виконують спеціалісти різних профілів – соціальні психологи, шкільні психологи, учителі, а також робітники спеціалізованих навчальних закладів. Методи та підходи в цьому випадку будуть відрізнятися, однак цілі залишаються загальними – впливати на виховання, соціалізацію учнів, тобто одночасно формувати благодійне середовище для успішного навчального процесу та створювати адекватне соціальне середовище соціалізації особистості учня, а також сприяти реабілітації вчителів у процесі їхньої професійної діяльності.

Об'єктом впливу стають окремі особи, соціальні групи (навчальні класи), а також весь колектив навчального закладу.

Предметом соціально-педагогічної роботи буде виховна та посередницька діяльність між учнями та вчителями, а також між батьками та працівниками інфраструктур освіти, тобто діяльність з метою гармонізації відносин у сфері освіти та сприяння більш адекватному й ефективному виконанню функцій освіти як соціального інституту суспільства.

Особливу увагу соціального педагога приділено не тільки взаємодії з навчальними колективами, але й позакласній роботі, формуванню системи соціально-рольових відносин у колективі, відношень толерантності та взаєморозуміння. Соціальний педагог повинен урахувувати індивідуальні особливості окремих осіб та особливості таких соціальних груп, як учні, учителі.

Технології соціально-педагогічної роботи у сфері освіти мають свою специфіку.

По-перше, вони реалізовані в різних навчальних закладах – школах, середніх спеціальних навчальних закладах, вузах, а також різних формах дошкільних та позашкільних розвиваючих або корегуючих закладах та організаціях (клуби, курси, гуртки та ін.), спортивних, соціокультурних, національних, патріотичних та релігійних громадських об'єднаннях, які діють сумісно з навчальними закладами або на їх базі.

По-друге, специфіка технологій соціально-педагогічної роботи пов'язана з такими проблемами, які не тільки виявлені у сфері освіти, але й породжені нею. Щоб оцінити специфіку цих технологій, необхідно розкрити соціально-педагогічні проблеми сфери освіти, які поділяємо на кілька рівнів.

Перший рівень – проблеми, які породжує сама система освіти. Рівень вимог суспільства до знань, професійної підготовки, ступеня оволодіння професійними навичками постійно зростає, ще більш швидкими темпами зростає обсяг знань, необхідних для адекватного існування в суспільстві, поширюють функції освіти. Це призводить до того, що шкільні програми, а потім і програми середніх та вищих навчальних закладів ускладнюються, поширюються за рахунок нових розділів та предметів. Зростають вимоги до учнів і в кількісному, і в якісному відношенні. При цьому, незважаючи на збільшення вимог, зникає контроль над якістю та глибиною засвоєння знань, ступеня їх використання сучасними школярами та студентами. Інтенсивне навантаження навіть у здорової дитини викликає стресовий стан, а тим більше в ослаблених дітей, кількість яких збільшується.

Другий рівень – соціальні проблеми дітей з неблагополучних сімей, до яких належать і малозабезпечені сім'ї, і сім'ї, які живуть нижче рівня бідності; сім'ї, які не можуть упоратися з вихованням дітей, а також девіантні сім'ї. Хоча причини неблагополуччя різні, його наслідки для дітей бувають схожими: нервовий та психічний розлад, неадекватність реакцій, агресивність, або, навпаки, віктимність, залежна поведінка, аутизм, нездатність до роботи в школі або професійному навчальному закладі, до взаємодії з колективом та ін.

Третій рівень – проблеми, які породжені засобами взаємодії різних учасників у навчальному процесі (учнів та вчителів, внутрішні взаємовідносини в колективах учнів та студентів, серед членів педагогічного колективу). З одного боку, вони пов'язані з особливостями сучасних дітей: гіперактивність при дефіциті уваги, невмотивована агресія та ін. З іншого боку, це пов'язано зі специфікою такої соціальної групи, як учителі. Тут треба мати на увазі про-

фесійні акцентуації та соціально-професійні проблеми, неблагополучний стан здоров'я, емоційну неврівновагу. В останні роки в науковій літературі з'явився термін – «педагогічний травматизм».

Проблеми учнів можна поділити на такі групи:

1) проблеми, які виникають у процесі навчальної діяльності: недостатня готовність учнів до навчання; труднощі в засвоєнні загальноосвітніх програм; категорична відмова учнів від відвідування школи (школофобія); висока ступінь педагогічної занедбаності сучасних дітей;

2) проблеми, пов'язані зі здоров'ям: загальна соматична послабленість; хронічні захворювання різної етіології, які створюють проблеми у навчанні дитини в масовій школі, інвалідність; посттравматичний синдром; логоневроз; психічні наслідки оперативних втручань, перенесених хвороб;

3) психологічні проблеми: відхилення інтелектуального та особистісного розвитку; низька працездатність та часткове відставання в розвитку психічних функцій; патохарактерологічний розвиток особи; порушення емоційно-вольової сфери особистості; комунікативні проблеми (синдром відчуження, підвищена конфліктність та ін.); наслідки перенесеного фізичного або психічного насилля;

4) соціально-правові проблеми: сімейні проблеми, складні життєві умови; порушення прав дітей, фізичне або психічне насилля над дитиною; проживання в неблагополучній або малозабезпеченій сім'ї, соціальна незахищеність, соціальне сирітство; соціальна дезорієнтація, схильність до протиправних вчинків.

Рішення соціально-педагогічних та соціально-психологічних проблем, які виявляють у сфері освіти, – дуже важливе завдання. Починаючи з перших кроків у навчанні, дитина не тільки отримує абстрактні знання про світ, але й готує себе до дорослого життя, засвоює різні соціальні ролі. Діти дуже сприйнятливі до доброти та зла. Випадкові події можуть мати незворотні наслідки. Упевненість у своєму майбутньому, успішність, ступінь самореалізації та задоволення в дорослому житті, ціннісні орієнтації, а також стан здоров'я залежить від формування навчально-виховного процесу.

Основними задачами соціально-педагогічної роботи у сфері освіти є діагностична, психокорекційна, науково-методична, соціально-правова, оздоровча (медико-соціальна), навчально-виховна, консультаційна, соціально-аналітична, просвітницька.

Складність завдань, які постали перед соціальним педагогом у сфері освіти, передбачає необхідність застосування всього набору соціально-педагогічних технологій, урахування специфіки цієї сфери та соціальних груп, які беруть в неї участь, наукове вивчення всіх аспектів цієї діяльності, вивчення та узагальнення досвіду.

Класифікація соціально-педагогічних технологій допомагає знайти найбільш ефективні конкретні технології для соціально-педагогічної роботи в той чи той сфері життєдіяльності.

Загальна класифікація технологій залежить від *масштабу об'єкта, сфери застосування, поставлених цілей та характеру завдань, які вирішують*. Існує залежність від теоретичної основи, методології, у руслі якої розробляють технології. Крім того, можливий розподіл технологій на *глобальні*

та регіональні, інноваційні та рутинні, інформаційні, інтелектуальні (які спрямовані на стимулювання розумової діяльності та творчих здібностей), *історичні* (осмислення досвіду, який є в державі та використання його з урахуванням нових умов), *демографічні* (які спрямовані на змінення демографічної поведінки людей), *соціальні технології згоди* (технології розрешення конфліктів), *політичні, фінансові, економічні, адміністративні, управлінські, психологічні, педагогічні технології*. Усі вони можуть бути використані у сфері освіти.

Інша класифікація соціальних технологій включає інші методики практичної соціально-педагогічної роботи: соціально-педагогічна діагностика і профілактика, соціально-педагогічна адаптація, соціально-педагогічна корекція й терапія, соціально-педагогічне консультування, соціальне забезпечення та соціальне страхування, соціально-педагогічне посередництво, соціальна опіка та піклування. Для довгострокових та складних програм необхідні такі технології, як проектування, прогнозування та експертиза. Усі ці технології дуже важливі для соціально-педагогічної роботи в навчальному закладі.

І все ж необхідна спеціальна класифікація технологій соціально-педагогічної роботи у сфері освіти. Передусім це робота із соціальними групами, які розрізняються за віком, психологією, становищем у суспільстві, соціальними ролями в житті, завданнями, які вони вирішують. Усі технології переломлюються через ці особливості, тому можна визначити такі напрямки:

- технології соціально-педагогічної роботи з дошкільнятами та молодшими школярами;
- технології соціально-педагогічної роботи з підлітками та старшокласниками;
- технології соціально-педагогічної роботи з учнями та студентами;
- технології соціально-педагогічної роботи з профілактики девіантної поведінки у сфері освіти;
- технології соціально-педагогічної роботи в спеціалізованих навчальних закладах та дитячих домах;
- технології соціально-педагогічної роботи з сім'ями школярів та учнів;
- технології соціально-педагогічної роботи з учителями та викладачами.

Кожна з цих технологій, у свою чергу, включає технології загальної класифікації, але змінює їх залежно від особливостей тієї групи, з якою працює соціальний педагог.

Література

1. **Беспалько В.** Слагаемые педагогической технологии / В. Беспалько. – М. : Педагогика, 1989. – 213 с.
2. **Крутова О.** Воспитание: новые подходы к вечной теме. Философия и этика воспитания / О. Крутова. – М. : ВЛАДОС, 1993. – 183 с.
3. **Мардахаев Л.** Социальная педагогика : курс лекций / Л. Мардахаев, под ред. В. Беляева. – М. : Изд-во МГСУ, 2002. – 256 с.
4. **Технології** соціально-педагогічної роботи: навч. посіб. / за заг. ред. проф. А. Й. Капської. – К. : Логос, 2000. – 372 с.
5. **Технологии** социальной работы : учебник / под общ. ред. проф. Е. Холостовой. – М. : ИНФРА, 2001. – 400 с.

Краснова Н. П. Технології роботи соціального педагога в загальноосвітній школі

Ця стаття присвячена розкриттю таких напрямків роботи соціального педагога в загальноосвітній школі, як участь в управлінні (консультування адміністрації, методична робота, позашкільна взаємодія), участь у виховному процесі (внутрішньо шкільний моніторинг, соціально-педагогічна реабілітація), участь в організації середовища дитини. Також надані задачі соціального педагога в школі й технології вирішення соціально-педагогічних проблем.

Ключові слова: технологія, аспекти діяльності соціального педагога в школі, типова технологія діяльності соціального педагога в навчальному закладі, соціально-педагогічні технології.

Краснова Н. П. Технологии работы социального педагога в общеобразовательной школе

В данной статье раскрываются следующие направления работы социального педагога в общеобразовательной школе: участие в управлении (консультирование администрации; методическая работа, внешкольное взаимодействие), участие в воспитательном процессе (внутришкольный мониторинг, социально-педагогическая реабилитация), участие в организации среды ребенка. Также характеризуются задачи социального педагога в школе и технологии решения социально-педагогических проблем.

Ключевые слова: технология, аспекты деятельности социального педагога в школе, типовая технология деятельности социального педагога в учебном заведении, социально-педагогические технологии.

Krasnova N. P. Technologies of the social teacher in school

This paper is to reveal the following areas of the social teacher in secondary school as: participation in the management (administration consulting, methodical work, extracurricular interaction), participation in educational process (internal school monitoring, socio-educational rehabilitation) participated in the organization of child protection. There are social problems in school teacher and technology for solving socio-pedagogical problems.

Key words: technology, social aspects of the teacher in the school, the typical technology of the social teacher in school, social and educational technology.

Стаття надійшла до редакції 19.10.2010 р.

Прийнято до друку 26.11.2010 р.